

POLITIEK

1793

Quatre-vingt-treize. *Voor het eerst verschenen in 1874*, zo lezen we in het colofon van de Nederlandse vertaling van het laatste boek van Victor Hugo. We worden meegenomen naar de meest gewelddadige periode van de Franse Revolutie. Het politieke en sociale gistingsproces dat in het toenmalige Frankrijk reeds lang voor 1789 aan de gang was, bereikte een dramatisch hoogtepunt met de oprichting van de Nationale Conventie. Terwijl Robespierre, Danton en Marat, het trio dat door Hugo op een ijzingwekkende manier wordt opgevoerd terwijl ze het plan smeden om de meedogenloze revolutionair Cimourdain naar de Vendée te sturen, om er markies de Lantenac en zijn contrarevolutionaire aanhangers te bestrijden, leer je als lezer een Frankrijk kennen waarin mensen op de breuklijn van twee tijdperken leven. Er waren wel degelijk nog heel wat hoeden waarop geen kokarde was gespeld. Lantenac belichaamt het zonet *ancien* geworden régime, een traditionele feodale wereld, een wereld van hoeden en rijtuigen, waarin een eerbiedwaardige adel en vijftienhonderd jaar koningschap eindeloos ver boven de 'prulschrijvers zoals Voltaire' staan.

Aan de andere kant van deze *clash of civilizations* staat een nieuwe samenleving op, een van mutsen en karren, geleid door politici voor wie de keuze duidelijk is: *Liberté, Egalité, Fraternité, ou... la Mort*. Dat deze

nieuwe heilstaat, waarvan de inwoners voortaan de ondeelbare Franse natie als de ware familie moeten accepteren, enkel met geweld zal kunnen worden gerealiseerd, wordt duidelijk door de woorden van Cimourdain (blz. 227), die zo het Schrikbewind rechtvaardigt: 'Verschrikkelijke plichten bestaan... Sinds wanneer is de ziekte de fout van de dokter?... Het is een vreselijke ingreep, de revolutie voert die met vaste hand uit... Welk gezwel dat moet worden weggesneden brengt geen bloedverlies met zich mee... [de revolutie] verminkt, maar redt... de revolutie amputeert de wereld, vandaar de hemorragie, 1793.'

Maar tussen 1793 en 1874 heb je, om maar alleen in Frankrijk te blijven, de val van Robespierre, de Napoleontische periode, de Restauratie, de revoluties van 1830, 1848 en 1870 (de Commune). Hugo – zelf in ballingschap gegaan tijdens het bewind van de in zijn ogen te autoritaire Napoleon III – kan dus vanuit een bevoorrechte positie zijn personages hun gedachten laten ontvouwen over de heilzame en duivelse kanten van zowel de revolutie als de strijd voor het behoud van een oude, vertrouwde wereld.

Ten slotte is het Gauvain, commandant van de republikeinse troepen in de Vendée, en bovendien ook de jonge neef van Lantenac, én ook de vroegere leerling van Cimourdain, die het blinde fanatisme van het toenmalige Franse Terreurregime de rug toekeert doordat hij getuige is geworden van een hoogst edelmoedige daad van zijn al even fanatieke oom.

De lezer wordt meegezogen in de koortsachtige gedachtewisselingen tussen Lantenac en Gauvain enerzijds, en Gauvain en Cimourdain anderzijds, waar fundamentele dingen over de heilstaat ontgaan van al zijn onzuiverheden, vrijheid en gelijkheid, geweten, rechtvaardigheid, de wet, het kwade en het goede, offerbereidheid, menselijkheid, enzovoort op een indringende manier op tafel worden gelegd. Victor Hugo, die een groot deel van de negentiende eeuw in zijn vingers heeft op het moment dat hij het boek schrijft, kan, terugblikkend op die eeuw, Gauvain laten zeggen: 'Als je ruw met de utopie omspringt, dan dood je haar'. En de twintigste eeuw was nog lang niet begonnen.

Het boek is zo uitgebreid van voetnoten voorzien, dat je als lezer na een tijdje de indruk krijgt van een historische studie in plaats van een roman te lezen. Deze alternatieve cursus Franse Revolutie nemen we er graag bij. Maar 1793 is vooral een aanrader in een tijd waar krachten actief zijn die werken aan de bouw van nieuwe utopia's, de ene al op een blindere manier dan de andere.

FRANK SAENEN

Victor HUGO, 1793, Stichting Papieren Tijger, 2015, 424 blz., 28 euro, ISBN 9789067283083.